

Oranje Boven!

De Oranjes in Den Haag

> Foto Koninklijke Familie - Paleis Noordeinde

Den Haag en de Oranjes horen bij elkaar.

Maar liefst 16 paleizen hadden de Oranjes in en om Den Haag.

Daar zijn er nu nog twee van in gebruik.

Paleis Noordeinde als werkpaleis en Paleis Huis Ten Bosch als woonpaleis.

> Foto Mauritsstoren

Al meer dan vier eeuwen wonen de Oranjes bijna onafgebroken in Den Haag

Eerst als stadhouders, later als koningen en koninginnen

In die periode hebben zij letterlijk hun stempel gedrukt op de stad en zijn omgeving

Prins Maurits was de eerste die zich in de stad vestigde

In 1585 nam hij zijn intrek in het Binnenhof en bouwde de naar hem genoemde Mauritstoren

Daarmee werd Den Haag hofstad

> Foto Prins Maurits – Slag bij Nieuwpoort

Maurits - Slag bij Nieuwpoort (1600)

Den Haag als Hofstad

Maurits liet de hofhouding sterk uitbreiden en gaf grootse feesten

Zijn hofhouding bestond uit meer dan 200 personen zoals adviseurs, maar ook de hofmeester, stalmeester, pages, lijfwacht, lijfarts, edellieden en familieleden

Maurits had privévertrekken in het Binnenhof

Op het Buitenhof had Maurits een ommuurde tuin aan laten leggen

Halfbroer van Maurits was Frederik Hendrik

> Foto Maurits en Frederik Hendrik – Buitenhof met gevolg

Prins Maurits en Prins Frederik Hendrik – Buitenhof – in gezelschap van de koning en koningin van Bohemen – met gevolg

Maurits wordt in 1625 opgevolgd door zijn halfbroer prins Frederik Hendrik

> Foto Frederik Hendrik

Frederik Hendrik (links) - 1629

Onder Frederik Hendrik ontstond een echte hofcultuur

Hij trouwde in 1625 met Amalia van Solms

Hij liet de hofhouding sterk uitbreiden en gaf grootse feesten

Hij liet verschillende paleizen bouwen

Huis ter Nieuburch in Rijswijk en Huis Honselaarsdijk

Hij verbouwde Paleis Noordeinde

Zijn vrouw Amalia mocht Paleis Huis ten Bosch bouwen als zomerhuis

> foto Prins Frederik Hendrik en Amalia van Solms

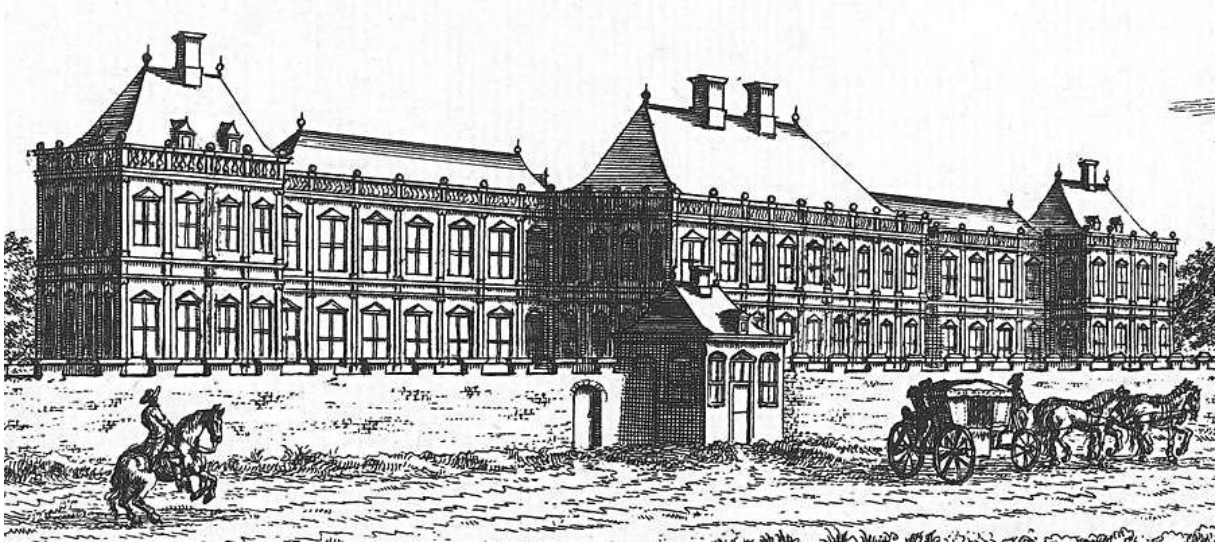
Frederik Hendrik en Amalia van Solms, 1637, door Gerard van Honthorst.

> foto Paleis Honselaarsdijk

Paleis Honselaarsdijk

> foto Huis ter Nieuburch in Rijswijk

Voorzijde, 1665

Huis te Nieuburch

Huis ter Nieuburch is nooit door de Oranjes bewoond en stond voornamelijk leeg

Maar het heeft wel een belangrijke functie gehad

In 1697 werd het gebruikt voor de onderhandeling en het sluiten van de Vrede van Rijswijk

maakte een eind aan de Negenjarige Oorlog

tussen

1. de Grote Alliantie: het Heilige Roomse Rijk (Midden-Europa), Denemarken, Zweden, Spanje, Engeland en de Nederlandse Republiek en
2. Frankrijk.

Hiermee kreeg Huis ter Nieuburch Europese bekendheid

Waar ging de Negenjarige Oorlog om?

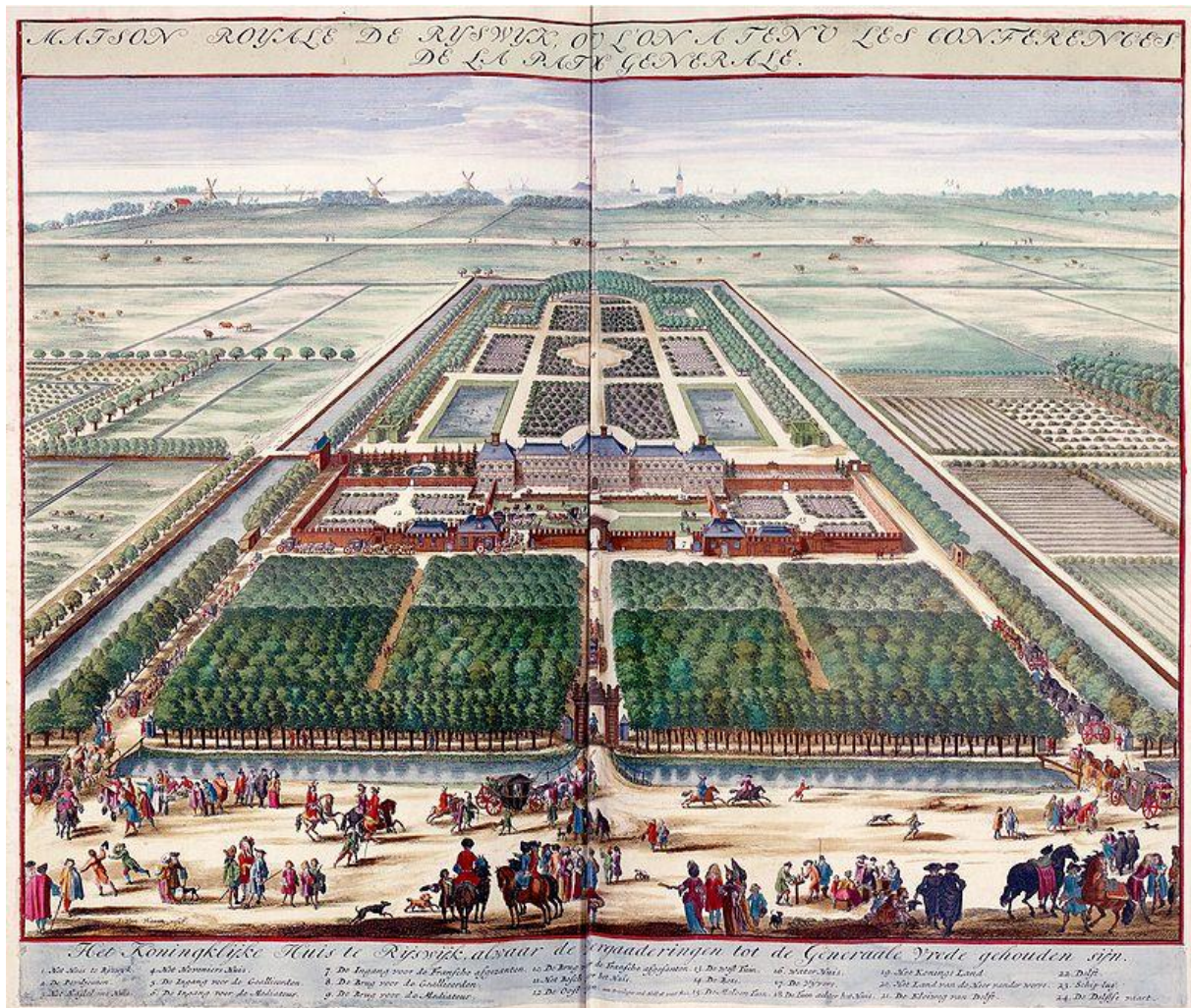
Lodewijk XIV van Frankrijk wilde zijn land opnieuw uitbreiden

Tot aan natuurlijke grenzen van de Rijn-Alpen-Pyreneeën

Hij had zijn koninkrijk door oorlog al meermaals uitgebreid in alle richtingen

Om de Franse expansiedrang tegen te gaan, verenigden de andere mogendheden zich: de Alliantie

> foto Huis te Nieuburch – Vrede van Rijswijk

1697 - Links de ingang en vleugel voor de geallieerden, rechts de ingang en vleugel voor de Fransen. Op de achtergrond Delft

Het Paleis komt ten slotte in handen van koning-stadhouder Willem III

Omdat hij kinderloos stierf, ontstond er ruzie over de erfenis

Het gebouw werd verhuurd, maar verpauperde steeds meer

In 1790 wordt het, na 160 jaar, afgebroken

Het plafond, geschilderd door Gerard van Honthorst, werd naar Paleis Noordeinde overgebracht

Op de plek van het Paleis werd het Rijswijkse Bos aangelegd

De Rijswijkse Naald herinnert hier nog aan

> foto Naald in Rijswijkse Bos

17^e en 18^e eeuw

Het hofleven was uitbundig met veel vertoon

Onderdeel waren ook feesten voor het volk

Voorbeeld is de Haagse kermis die net als nu nog steeds in mei werd gehouden

> foto Haagse Kermis 18^e eeuw

Haagse Mei Kermis 18^e eeuw - Binnenhof

In de 17^e en 18^e eeuw werd die gehouden op het Binnenhof in mei

Het bezoek van de stadhouder en zijn familie aan de kermis was het jaarlijkse hoogtepunt

Het hofleven is al lang niet meer zo uitbundig als in de 17de en 18de eeuw

Slechts bij enkele gelegenheden, zoals Prinsjesdag, is tegenwoordig nog iets te merken van vorstelijk vertoon

19^e en 20^e eeuw

Ook na het bruisende hofleven van de 17^e en 18^e eeuw bleef Den Haag hofstad waar de Oranjes woonden en werkten

Alleen koningin Juliana gaf de voorkeur aan paleis Soestdijk in Baarn en vertoonde zich maar weinig in Den Haag

> foto Juliana en Bernhard – Soestdijk

Juliana en Bernhard, Paleis Soestdijk

Op dat moment was Den Haag dan ook *de stad van de lege paleizen*, zoals Paul van Vliet zong:

Den Haag, met je lege paleizen (1967 – Refrein)

Den Haag, met je lege paleizen
Den Haag, waar de westenwind speelt
Den Haag, waar de wijzen in 's lands dienst vergrijzen
En waar op de zolders Couperus vergeelt
Den Haag, met je standen en rangen
Den Haag, met je geur van een Indisch pension
Je kan je karakter in een woordje vangen
In dat beetje gewichtige
Tikkeltje schichtige
Altijd voorzichtige woordje: Pardon

Koningin Beatrix vestigde zich wel in Den Haag

> foto Beatrix en Claus, Huis ten Bosch

Beatrix en Claus namen in 1981 hun intrek in Huis ten Bosch

Paleis Noordeinde werd het werkpaleis van Beatrix

Paleis Huis ten Bosch is kortgeleden helemaal verbouwd
Willem Alexander, Maxima en de prinsjes wonen er nu

Het oudste stukje Den Haag – Het Binnenhof

> foto Binnenhof

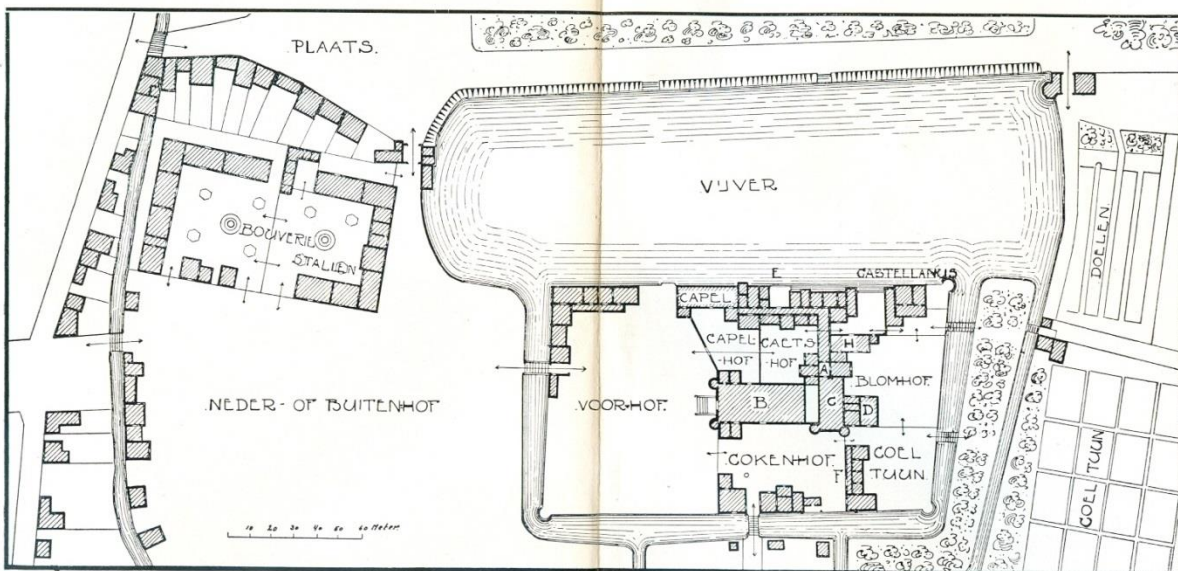
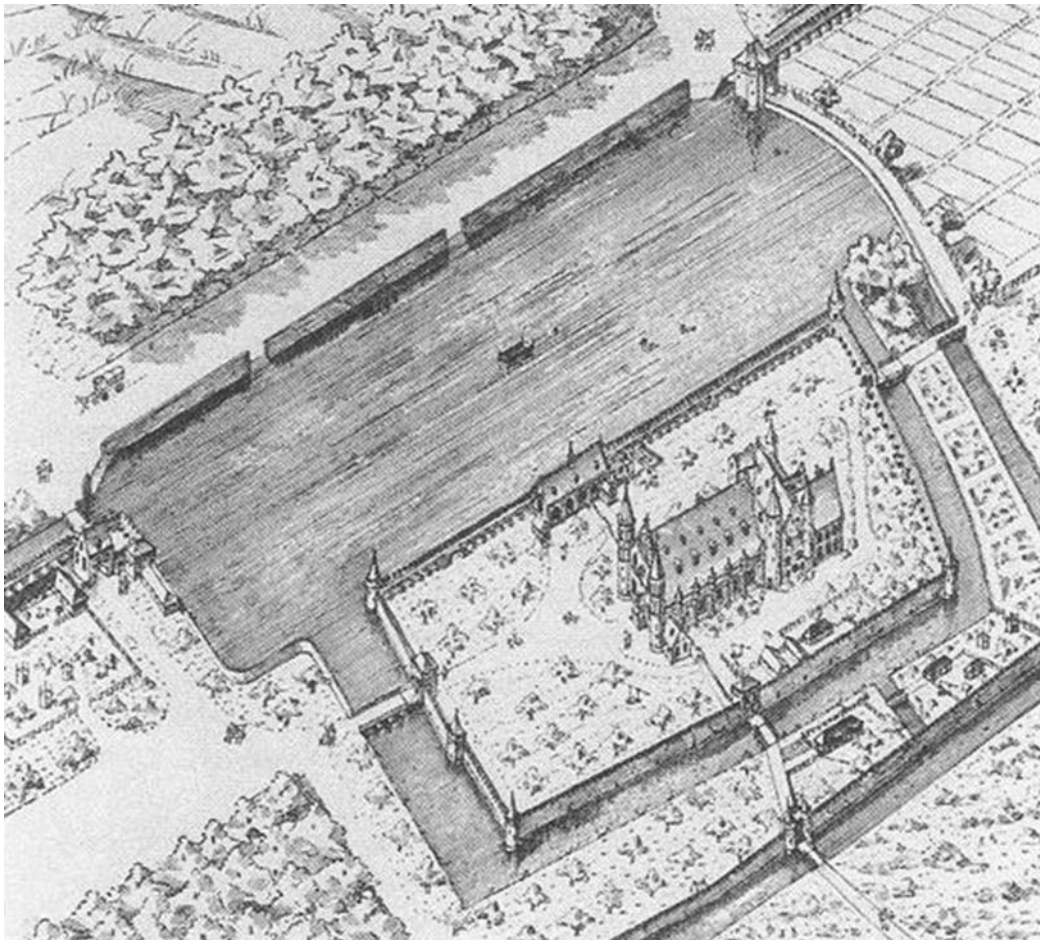
Den Haag is al eeuwenlang het regeringscentrum van Holland en Nederland

Het is het centrum van onze parlementaire democratie

Het Binnenhof, de Ridderzaal, het Torentje van de minister-president en de Hofvijver in Den Haag behoren tot de meest herkenbare plaatsen van Nederland

Op deze plek begint ook de geschiedenis van Den Haag

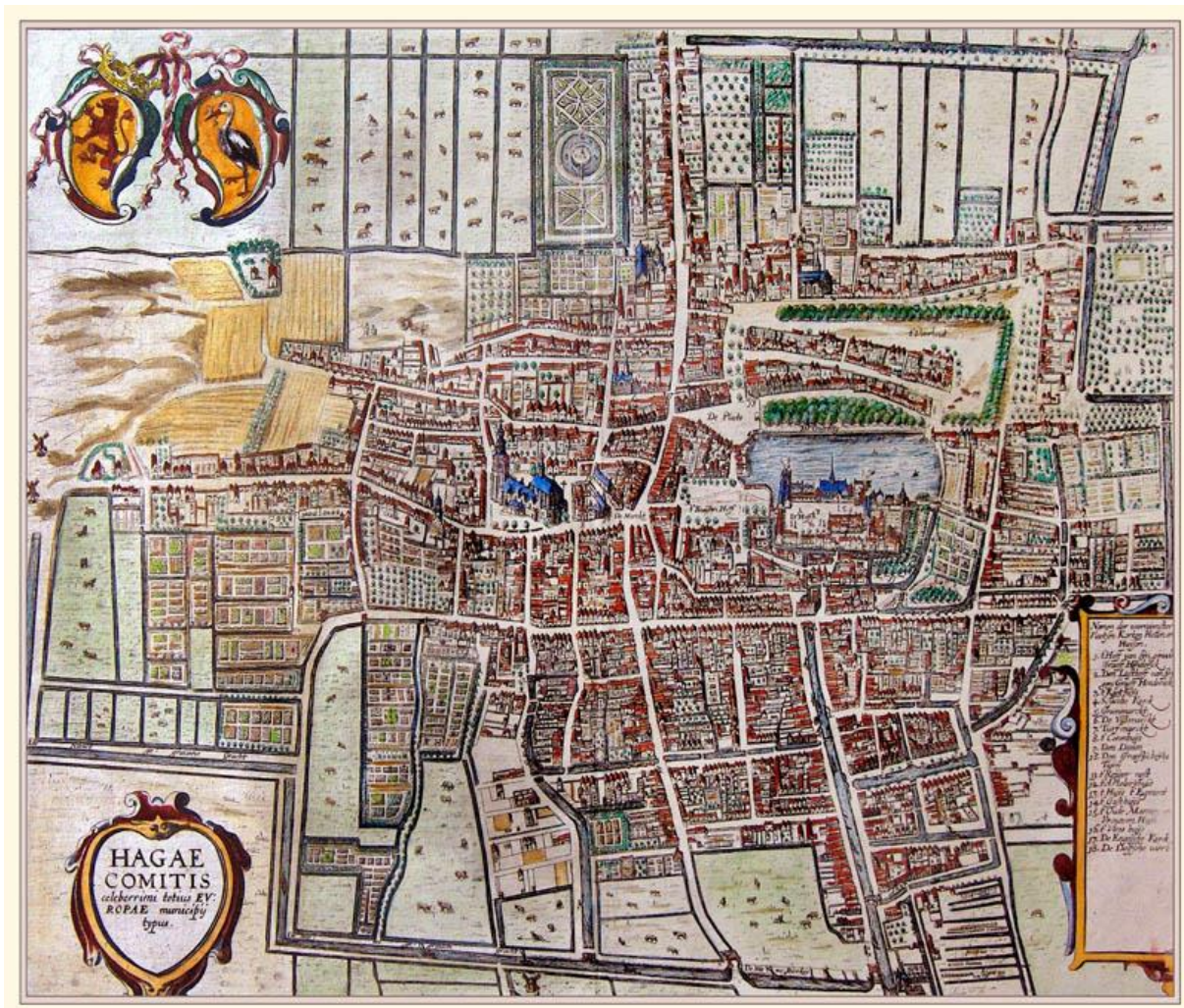
> 2x foto plattegrond Binnenhof – eerste bebouwing + slotgracht

In de Middeleeuwen wordt op de plek van de Ridderzaal een kasteel gebouwd als grafelijk hof

Den Haag is als woonplek wel ouder, maar was toen een kleine nederzetting

> foto Plattegrond

Op de plek van het Binnenhof stond tijdens de middeleeuwen een hof

In 1229 wordt de hof gekocht door graaf Floris IV (1210-1234)

> foto Floris IV

Floris IV

Hij gaat er wonen

Mogelijk heeft hij plannen gehad om het te verbouwen of uit te breiden

Maar hij sterft jong: 24 jaar

Hij werd bij een toernooi in Frankrijk gedood

Maar het kan ook dat hij vermoord is

Zijn zoon Willem II (1227-1256) was 7 jaar toen zijn vader overleed

Hij bleef achter op het Binnenhof

Willem II van Holland, Rooms koning

Willem was graaf van Holland en Zeeland (1234-1256) en koning van het Heilige Roomse Rijk (1248-1256)

Na zijn kroning in 1248 vestigde hij zich permanent in Den Haag en begon de hof te verbouwen:

het Rolgebouw, de grafelijke vertrekken, de vierkante Haagtoren, met een kapel en daarboven zijn slaapkamer

Tijdens de veldtocht tegen de West-Friezen zakte Willem II op 28 januari 1256 door het ijs van een meer bij Hooghoud

Hij kon niet uit het ijs komen en de West-Friezen doodden hem.

Toen ze doorhadden dat ze de koning hadden gedood, werd Willem begraven onder de hardplaat van een boerderij

Pas in 1282 wist zijn zoon, graaf Floris V, zijn stoffelijk overschot terug te vinden, maar niet zonder slag of stoot

Het plaatsje werd geplunderd en de bevolking werd voor een groot deel uitgemoord door de Hollanders

> 2x foto Fontein Binnenhof

De fontein op het Binnenhof is ter nagedachtenis aan Willem II

Ontwerp P.J.H. Cuypers

Eind 19e eeuw geschonken door vooraanstaande Hagenaars als blijk van waardering voor de renovatie van het Binnenhof

Het vergulde beeldje stelt koning Willem II voor, samen met de graven Floris IV en Floris V.

Rondom de fontein staat de tekst:

> tekst:

"Ter nagedachtenis van Willem II Roomsch Koning en Graaf van Holland, Begunstiger der stedelijke vrijheden, beschermer der kunst, stichter der kasteelen in 's-Gravenhage en Haarlem, geb. MCCXXVII †MCCLVI+" (1227-1256).

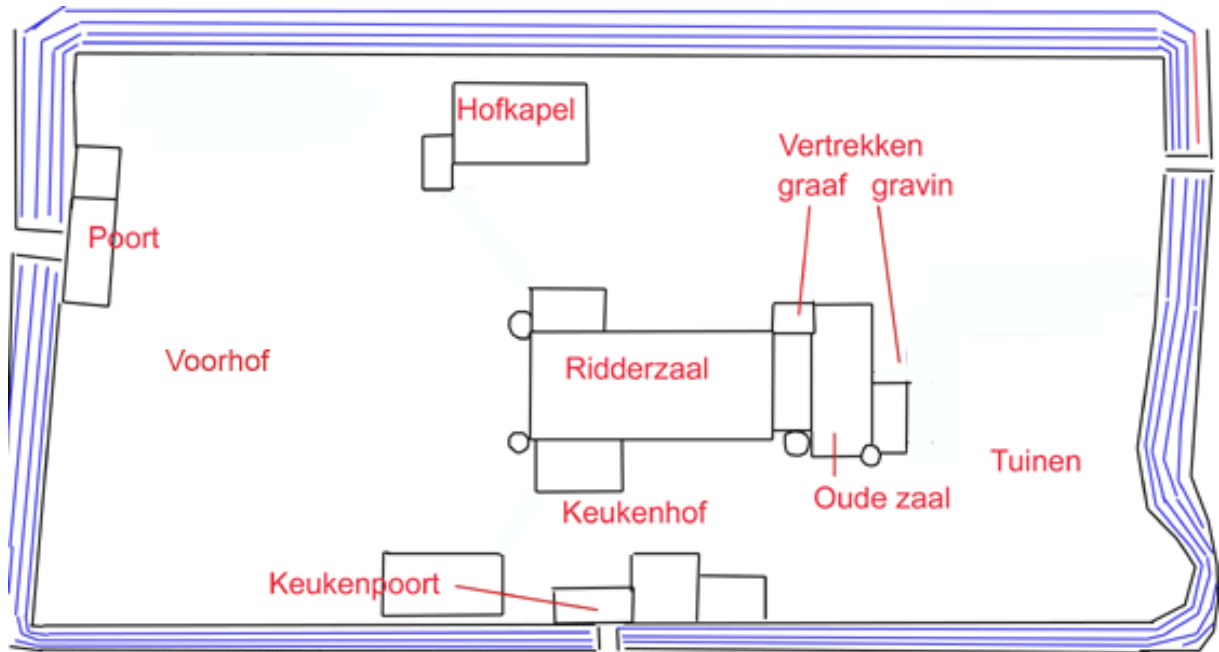
> foto grafelijk deel Binnenhof

Toen Willem II sneuvelde, was zijn zoon Floris V nog minderjarig

Eerst zal de bouw van het kasteel een tijd hebben stilgelegen, maar zodra hij meerderjarig was zal Floris de bouw van het kasteel hebben voortgezet

> foto plattegrond kasteel 1290

Plattegrond van het Binnenhof ca. 1290

> 3x foto Graaf Floris V

Floris V

Rutger Hauer als Floris de V

> foto Ridderzaal – Middeleeuwen

De Ridderzaal in de Middeleeuwen

> foto Ridderzaal

De Ridderzaal was oorspronkelijk ontvangstzaal en feestzaal, werd ook wel Grote Zaal genoemd, en had veel status

De Ridderzaal is nu meer bekend als zaal waar de Troonrede wordt voorgelezen en waar Olympische sporters hun koninklijke onderscheiding krijgen

In de tijd van de Republiek werd de zaal voor allerlei andere doeleinden gebruikt, zoals voor verkoop van boeken, wandelplaats, markt, winkelcentrum, wachtruimte voor de rechtbank, exercitieruimte en trekkingen van de Staatsloterij; en later ook archief

Daarom werd hij ook wel Loterijzaal genoemd. De naam Ridderzaal is pas in de negentiende eeuw, onder invloed van de romantiek, ontstaan.

> foto Ridderzaal als winkelcentrum

Er hebben meerdere verbouwingen en restauraties plaatsgevonden

Zo werd in de 19^e eeuw de houten kap vervangen door gietijzer

> foto Ridderzaal met gietijzeren kapconstructie en als archief

In gebruik als archief, met gietijzeren constructie

In 1904 werd de Ridderzaal weer in oude staat hersteld

De gietijzeren kapconstructie werd vervangen door een replica van het originele houten dak uit de 13^e eeuw

We kennen de Ridderzaal het best van de beelden van Prinsjesdag

> foto Prinsjesdag – rijtuig

> 2x foto Ridderzaal - troonrede

Eerste Kamer

Nog even terug naar Frederik Hendrik en Amalia van Solms

> Foto Eerste Kamer (links, galerij)

Links van de Ridderzaal zie je het gebouw van de Eerste Kamer

In 1626 betrok Frederik Hendrik, samen met zijn vrouw Amalia van Solms, het stadhoudelijk kwartier – wat nu het gebouw van de Eerste Kamer is

De woning werd aanzienlijk verfraaid

Stadhouder Willem III, gehuwd met Mary Stuart, liet het stadhoudelijk kwartier later weer verder uitbreiden met een vleugel aan het Buitenhof

> Foto Eerste Kamer / v/h stadhoudelijk kwartier – woonhuis van de Oranjes

Dit gehele complex is tegenwoordig het onderkomen van de Eerste Kamer

> 2x Foto Eerste Kamer

> Foto plafond Eerste Kamer

De Eerste Kamer werd in 1815 gevormd door de splitsing van de Staten-Generaal in twee kamers

Dat was op verzoek van de Zuidelijke Nederlanden die de adel een plaats in het parlement wilden geven

De leden werden voor het leven door de Koning benoemd

Vergaderd werd in de Trêveszaal uit 1697

Sinds 1977 is dit de vaste vergaderzaal van de Nederlandse ministerraad

De Trêveszaal en de Statenzaal ernaast worden ook gebruikt voor officiële ontvangsten

> foto Trêvezaal – Kabinet De Jong (1967)

> foto Trêvezaal – Kabinet Rutte III

Kabinet De Jong – 1967

Kabinet Rutte III

Tweede Kamer

Aan de rechterkant van de Ridderzaal staat het voormalige gebouw van de Tweede Kamer

Het is in de 18^e eeuw gebouwd als paleis voor stadhouder Willem V

Slechts twee jaar heeft hij hier kunnen wonen

In 1795 vluchtte hij naar Engeland

> foto: De Tweede Kamer in de voormalige Balzaal

> foto: De Tweede Kamer in zijn huidige vorm – verbouwing 1970-1992

Het Torentje

Onlosmakelijk onderdeel van het Binnenhof

Aan de rand van het Binnenhof was het Torentje oorspronkelijk als zomerprieel voor de graven van Holland bedoeld. Het was door middel van een ophaalbruggetje verbonden met de grafelijke tuin

Op de plaats van deze tuin is later, rond 1640, het Mauritshuis gebouwd.

Sinds 1982 is het de werkkamer van de minister-president

> 2x foto: Torentje

> 1x foto: Rutte

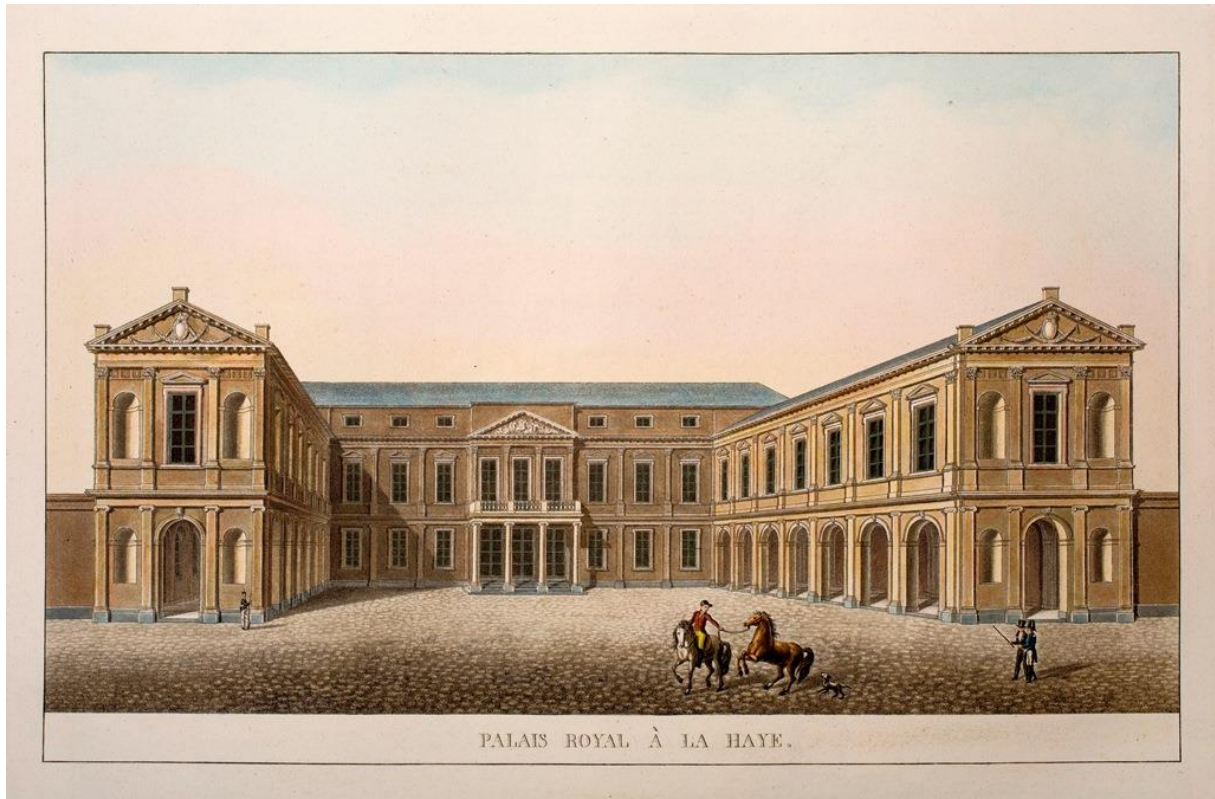

De Paleizen

> foto: Paleis Noordeinde ontwerp

Paleis Noordeinde

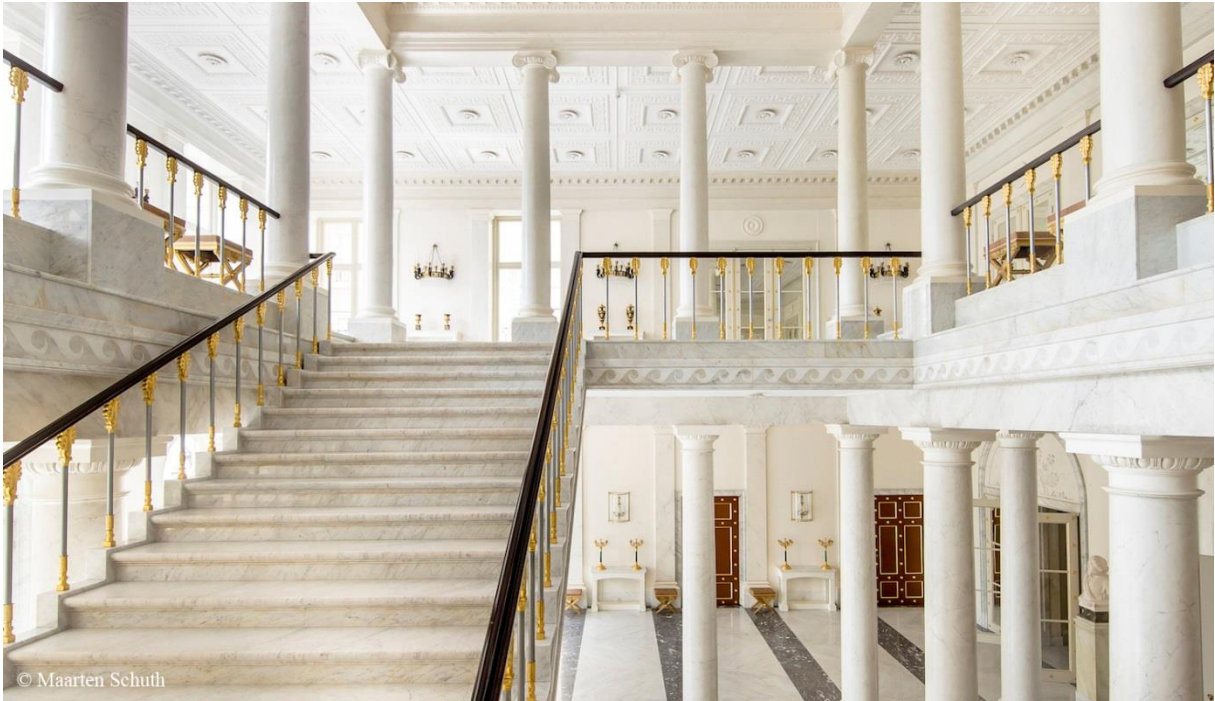

> 2x foto: Paleis Noordeinde – exterieur – nu

> 2x foto: Paleis Noordeinde – interieur

> 4x foto: Prinsjesdag

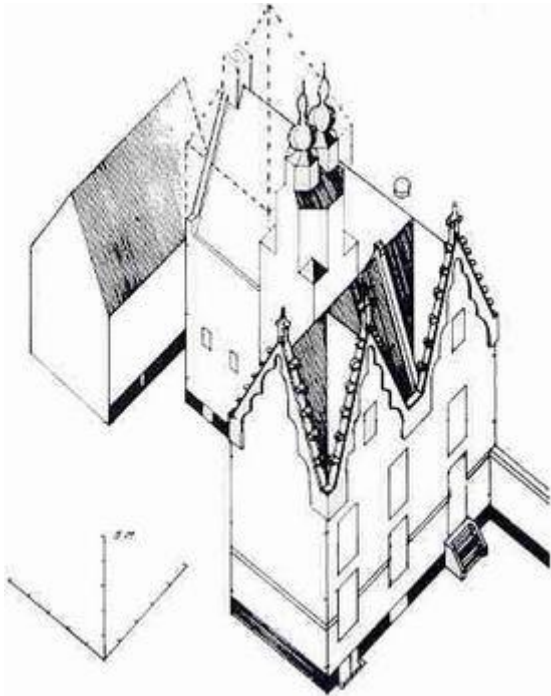

Werkpaleis van eerst Koningin Beatrix en Prins Claus

Nu van Koning Willem-Alexander en Koningin Maxima

> foto: oudste bouwphase – 16^e eeuw

De oudste bouwphase. De huidige voor- en middenvestibule en een korte zijvleugel

Het oudste gedeelte van het Paleis dateert van voor 1512

In dat jaar liet de rentmeester van de Staten van Holland, Willem Goudt, op de plek van het Paleis een middeleeuwse hofstede verbouwen tot een groot woonhuis

De kelders van maken nog steeds onderdeel uit van het Paleis

Wie hebben er in Paleis Noordeinde gewoond:

- , Louise de Coligny, weduwe van Prins Willem van Oranje, en haar zoon Frederik Hendrik, als kind
- Amalia van Solms, na het overlijden van Frederik Hendrik
- Frederik de Grote (1712-1786), de Pruisische keizer, die het had geërfd als nazaat van Frederik Hendrik

- Koning Willem I woonde tot zijn abdicatie in 1840

> foto Paleis Noordeinde ten tijde van Willem I

Het paleis ten tijden van koning Willem III

- Koning Willem III, gebruikte het als winterpaleis - in 1876 gaf hij opdracht tot de bouw van de Koninklijke Stallen in de Paleistuin
- Koning Emma – als winterpaleis - in 1895 gaf ze opdracht tot de bouw van het Koninklijk Huisarchief in de tuin van het Paleis
- Prinses Wilhelmina, werd er in 1880 geboren
- in 1901 verhuisde Koningin Emma naar Paleis Soestdijk en bleven Koningin Wilhelmina en Prins Hendrik er in de winter wonen
- Zij woonden er en gebruikten het tot de Duitse inval in 1940
- Na de oorlog ging Wilhelmina in Paleis het Loo wonen
- Wilhelmina heeft geweigerd om nog langer in Paleis Noordeinde te wonen toen ze terug kwam uit Engeland

- Ze had al een hekel aan het gebouw, maar het was nu bezoedeld door de Duitsers
- Ze heeft een keer gevraagd aan Erik Hazelhoff Roelfzema (haar adjudant, beter bekend als Soldaat van Oranje) of hij niet een keer per ongeluk een bommetje had kunnen gooien op het paleis toen hij nog piloot was
- In 1948 werd het middengedeelte van het Paleis door brand verwoest
- De reactie van Wilhelmina was: "U denkt toch niet dat ik de brand heb aangestoken?"

> foto: Brand in 1948

Brand in 1948

- Koningin Juliana en Prins Bernhard woonden er niet en maakten weinig gebruik van Paleis Noordeinde
- Tussen 1952 en 1976 was in de noordelijke vleugel van het Paleis het Institute of Social Studies gevestigd
- Sinds 1984 wordt het Paleis als werkpaleis gebruikt

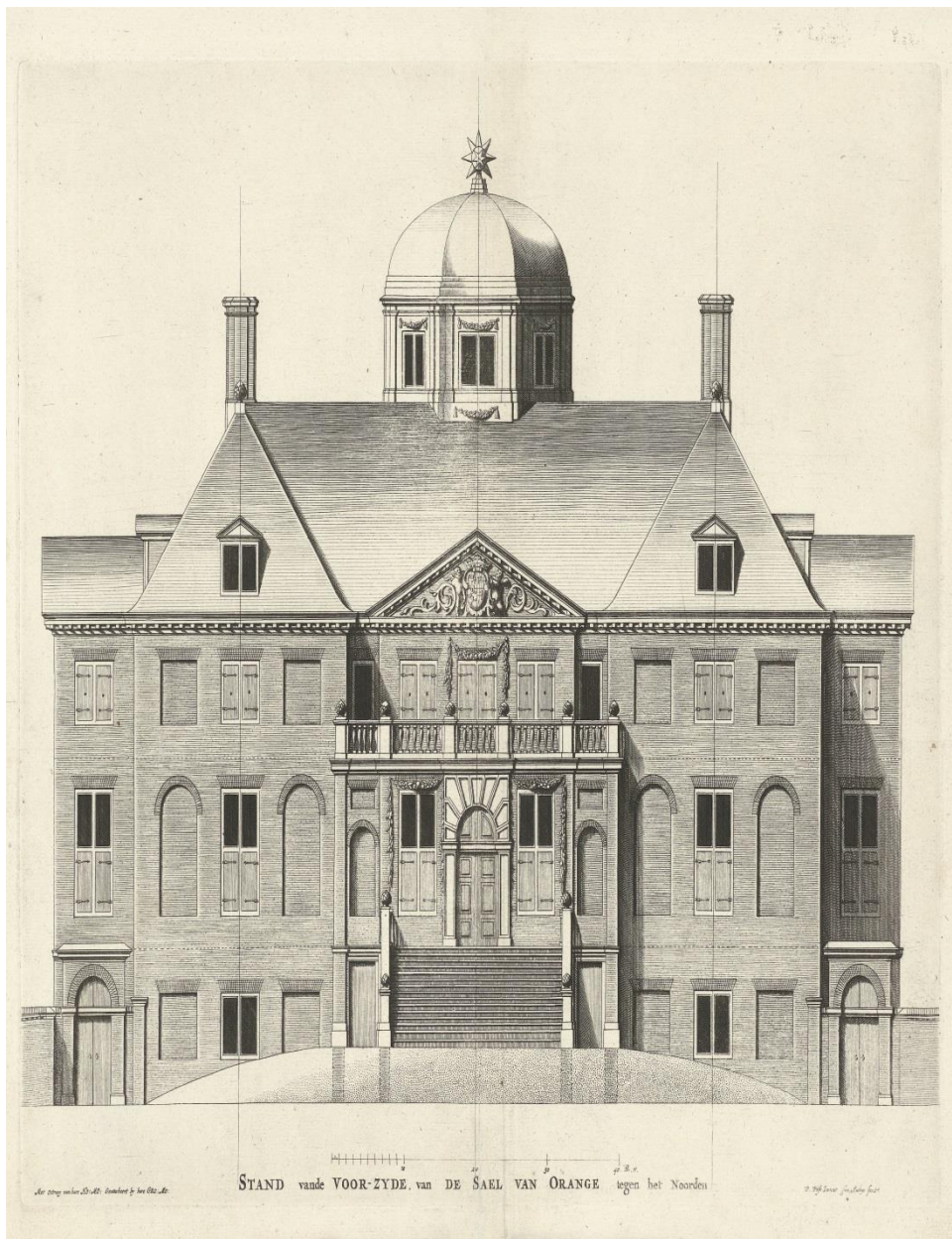
Het Paleis is naast Paleis Huis ten Bosch en het Paleis in Amsterdam eigendom van het Rijk en wordt bij wet aan de Koning ter beschikking gesteld.

> foto Paleis Noordeinde – Prinsjesdag

Paleis Huis ten Bosch

> foto: Huis ten Bosch – 1655

Voorzijde van Huis ten Bosch door Jan Matthysz. naar een ontwerp van Pieter Post, 1655.

Huis ten Bosch is in 1645 gebouwd als zomerresidentie voor stadhouder prins Frederik Hendrik maar vooral voor zijn vrouw Amalia van Solms

Na de dood van Frederik heeft Amalia van het paleis een monument gemaakt ter nagedachtenis aan Frederik

De prinses liet prachtige schilderijen maken in de Oranjezaal

> foto: Paleis Huis ten Bosch - Oranjezaal

In 1702 erfde Frederik de Grote van Pruisen het paleis

Het werd slecht onderhouden

Stadhouder Willem IV zag zich genoodzaakt het buitenverblijf grondig te renoveren

En het werd uitgebreid naar ontwerpen van Daniël

Zowel Willem IV als Willem V van Oranje-Nassau verbleven er regelmatig

Op 25 juli 1733 vond in de Oranjezaal onder groot ceremonieel plaats van de jonge Willem IV in de Orde van de Kouseband

Ook zijn zoon Willem V werd, op 7 juni 1752, in Huis ten Bosch opgenomen in dezelfde ridderlijke orde.

Na de Franse inval in 1795 werd het paleis gezien als oorlogsbuit. Het werd overgedragen aan de staat – de Bataafse Republiek - en daarna nationaal bezit. Een groot deel van de meubels zijn toen verkocht.

Op 18 juni 1806 wonde Lodewijk Napoleon met zijn echtgenote en twee zoontjes er

De winter van 1806-1807 bracht hij door in het Binnenhof om begin april terug te keren naar, zoals het toen heette, 'Palais Royal du Bois'

Hij stond het paleis in 1807 tijdelijk af als noodopvang voor de slachtoffers van de Leidse buskruitramp

Zelf verhuisde hij in 1807 naar Utrecht en later naar Amsterdam

Huis ten Bosch is ook nog even een gevangenis geweest

Waarschijnlijk werden er tegenstanders van de Franse revolutie opgesloten.

En een deel van paleis Huis ten Bosch werd ook verhuurd als bordeel

In 1855 kwam koningin Sophie er wonen, na de scheiding van koning Willem III

Na haar overlijden in 1877 stond het lang leeg

Dat vond koningin Wilhelmina zonde en daarom stelde zij het gebouw beschikbaar voor Haagse vredesconferenties, o.a. in 1899 voor de eerste Haagse vredesconferentie

Tijdens de Eerste Wereldoorlog verbleef zij zelf in het paleis

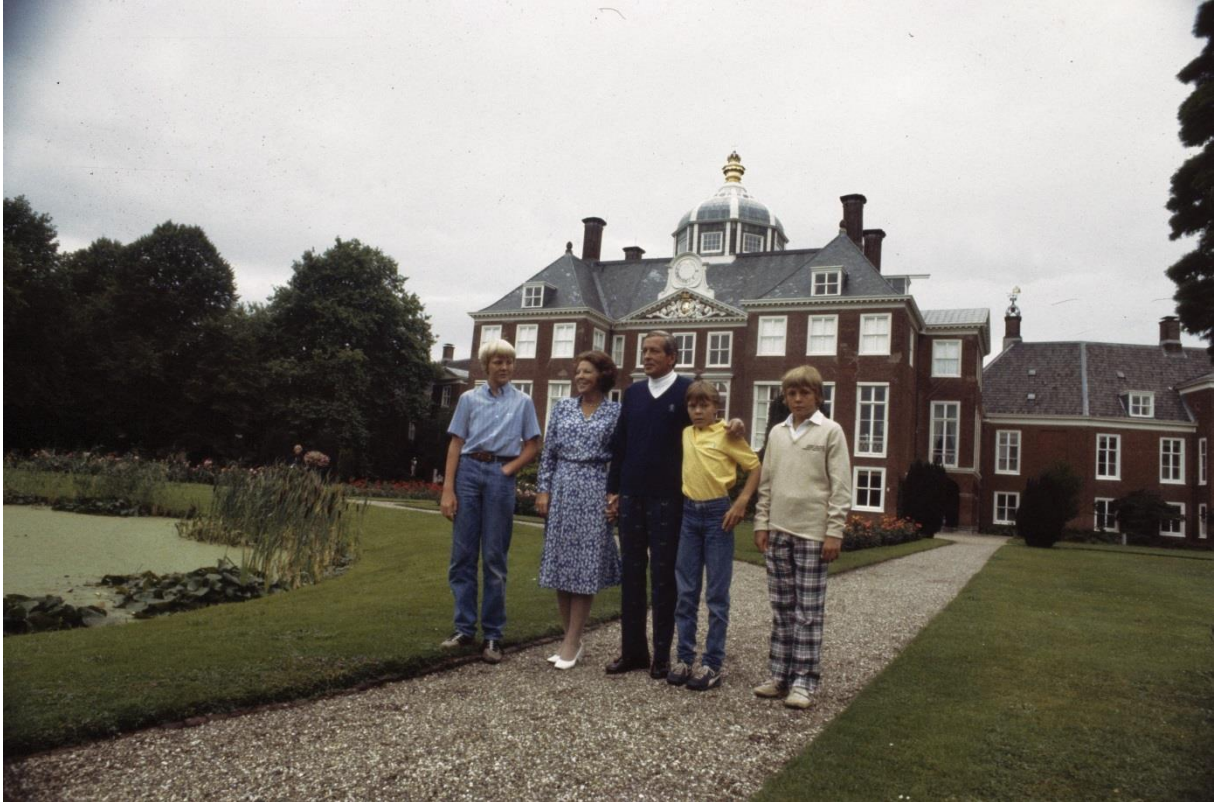
> foto: Oprijlaan

Bijna was Paleis Huis ten Bosch in de Tweede Wereldoorlog afgebroken door de Duitse bezetters, omdat er een tankgracht voor de verdediging van Den Haag moest worden aangelegd

Dat is gelukkig niet gebeurd en na de oorlog is het paleis weer volledig hersteld

> foto: Beatrix, Claus en kinderen, 1982

17 augustus 1982

In 1981 betrokken koningin Beatrix en prins Claus met hun kinderen Huis ten Bosch

Zij gebruikten maar één vleugel van het paleis, terwijl de andere vleugel werd gebruikt als gastenverblijf.

In 2014 verhuisde Beatrix naar kasteel Drakensteyn

Sinds kort woont het gezin van koning Willem-Alexander en Máxima in Huis ten Bosch

Sinds 2015 werd het paleis gerenoveerd. De renovatie is net afgerond en Huis ten Bosch is nu woonhuis van de koning en koningin. De kosten waren begroot op 35 miljoen euro, maar heeft 60 miljoen gekost.

> Foto's

2x Exterieur

1x Joop den Uijl

2x statiefoto op de trappen – nieuwe Kabinetten – Rutte I en III

8x 19^e eeuw

3x Oranjezaal

2x Interieur

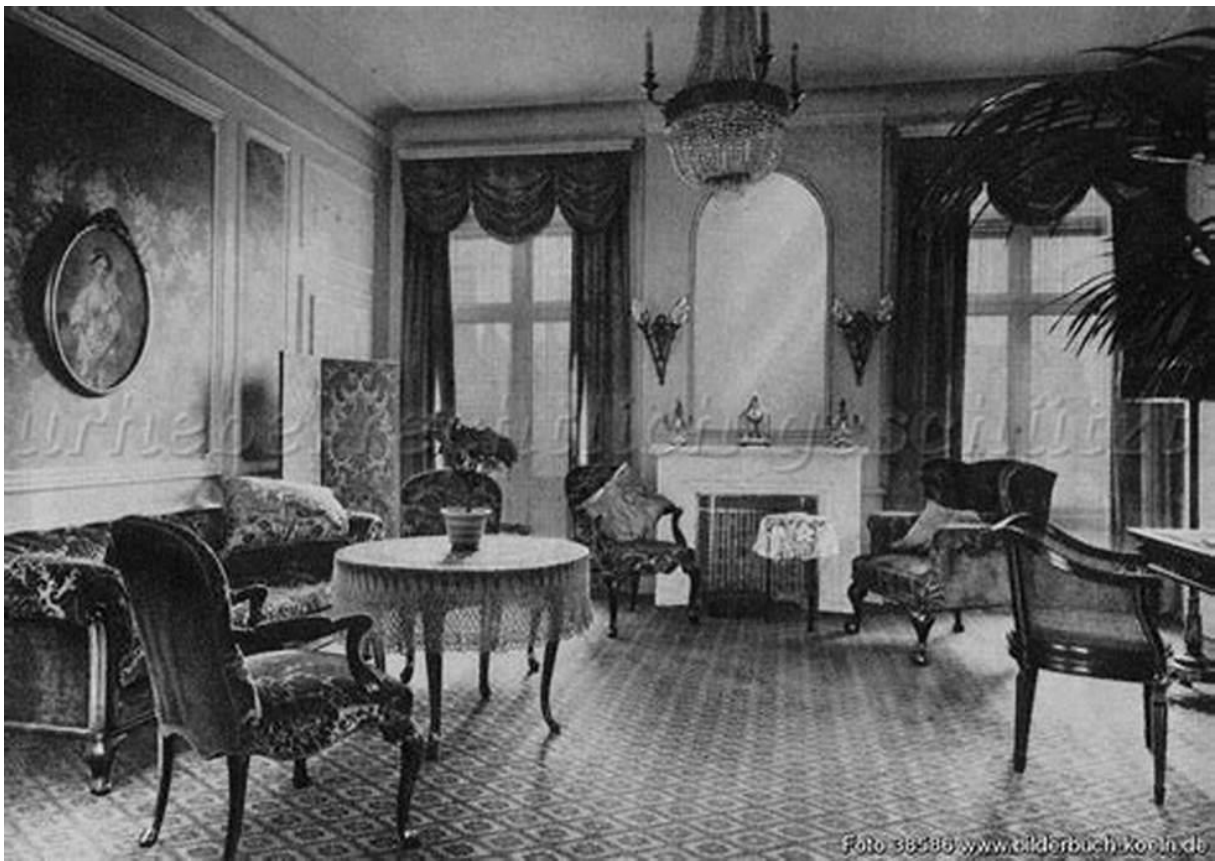

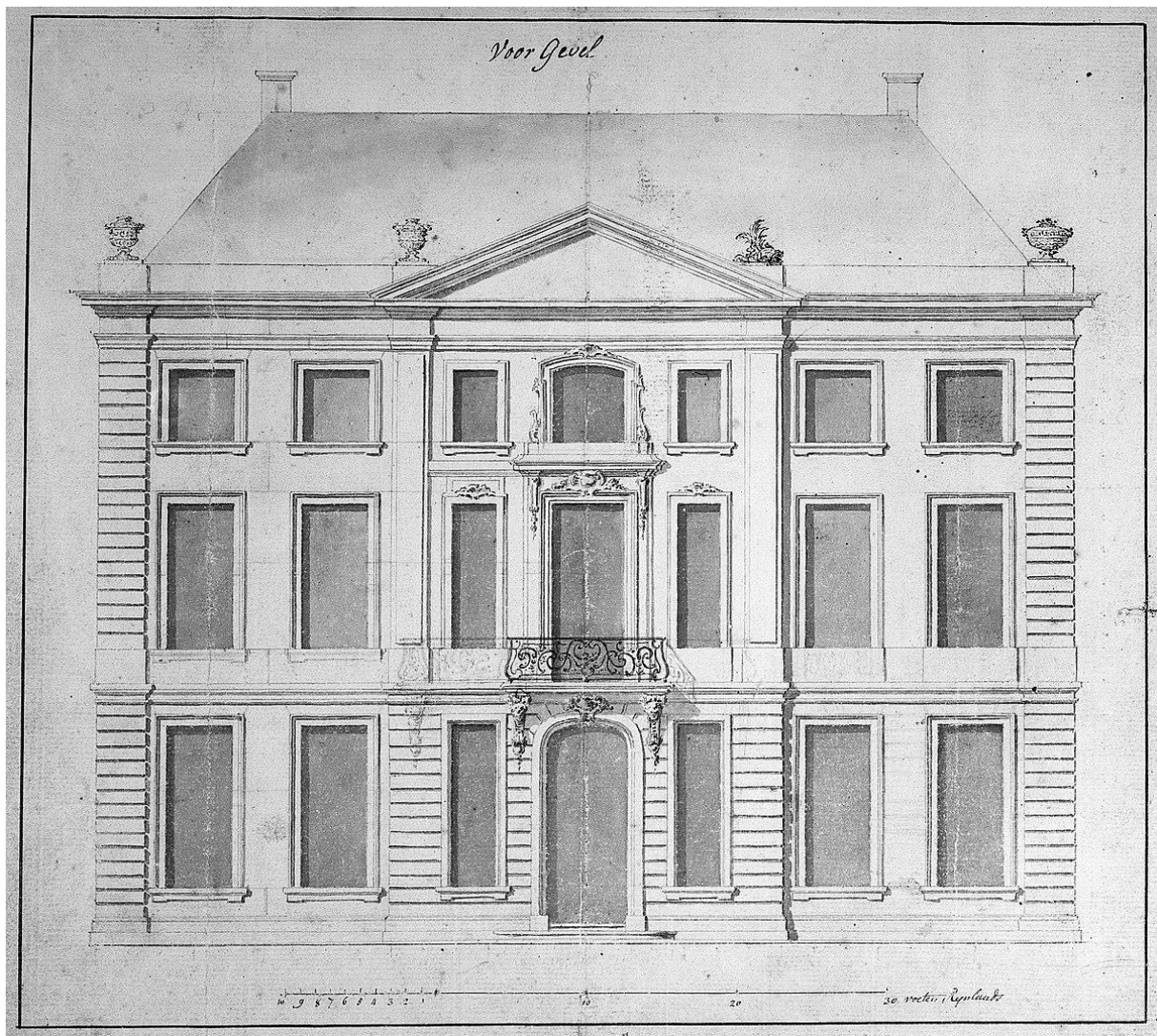

Paleis Lange Voorhout

> Foto – Bouwtekening

Voormalig stadspaleis.

In 1764 gebouwd door particulier

In 1811 verbleven de Franse keizer Napoleon Bonaparte en zijn vrouw Marie Louise van Oostenrijk twee dagen in het huis tijdens een officieel bezoek aan Den Haag

In 1845 werd het huis gekocht door koning Willem II en werd het een koninklijk paleis

Zijn jongste zoon prins Hendrik heeft er gewoond en na zijn dood kwam het in eigendom van zijn zuster Sophie

Koningin Emma ging er in 1901 wonen en liet veel verbouwen, een balzaal, een badkamer met stromend water

Zij had met Wilhelmina in Paleis Noordeinde gewoond, maar moet i.v.m. het huwelijk van Wilhelmina met Hendrik van Mecklenburg-Schwerin vertrekken

Emma bleef tot haar dood in 1934 op het Lange Voorhout wonen

Ook koningin Wilhelmina heeft het paleis na haar abdicatie als winterpaleis benut

Het hof personeel woonde in die tijd deels op de derde (kap-) verdieping van het paleis

Tijdens de regeerperiode van koningin Juliana was het paleis het begin- en het eindpunt van de stoet op Prinsjesdag en diende het als werkpaleis

Ook koningin Beatrix heeft de locatie nog gebruikt als werkpaleis, tot het moment dat Paleis Noordeinde in 1984 geschikt was gemaakt

Er zijn drie koninklijke begrafenisstoeten vanuit Paleis Lange Voorhout vertrokken:

- 27 maart 1934: Koningin-moeder Emma

- 11 juli 1934: Prins Hendrik, man van koningin Wilhelmina

Hij wilde een 'witte begrafenis', geloofde in reïncarnatie

De witte kist was geplaatst op een witte baar en werd door twaalf lakeien naar de met witte doeken behangen lijkkoets en paarden gedragen

- 8 december 1962: Koningin Wilhelmina, eveneens een witte begrafenis.

> 2x foto Begrafenis

<https://www.youtube.com/watch?v=px103O15bGc>.

Uit de pers: 'Ze kreeg de witte begrafenis die ze wilde. Ze lag in een witte kist en ook het voertuig en de kleding van de paarden van de rouwstoet waren wit.'

Prinses Juliana verkocht het paleis in 1990 aan de gemeente Den Haag, onder de voorwaarde dat het gebruikt een culturele bestemming zou krijgen

Het paleis bleek in vervallen toestand

In de winter van 1991/1992 vond de intensieve verbouwing plaats

De toenmalig directeur van het Haags Gemeentemuseum, Rudi Fuchs, kreeg voor de inrichting veel vrijheid

Sinds 1992 is het paleis in gebruik als museum

Sinds 2002 is er het museum Escher in Het Paleis gevestigd met grafische kunst van M.C. Escher.

> Foto's:

1x gevel

2x interieur

1x bezoek Eisenhower, 1945

2x Prinsjesdag, 1964

1x gevel Museum Escher

Bezoek Eisenhower, oktober 1945

Prinsjesdag 1964

Prinsjesdag 1964

Hotel des Indes

Stadspaleis

Het stadspaleis is in 1858 gebouwd voor Thierry baron van Brienen van de Groote Lindt, een persoonlijk adviseur van koning Willem III die vaak in Den Haag verbleef. De baron kocht drie huizen aan het Lange Voorhout en de Vos in Tuinstraat en liet deze slopen.

De baron wilde een paleis hebben in het Haagse om daar feesten te kunnen geven. Het huis beschikte over een riant binnenhof, stallen, bedienden en privéverblijven en een prachtige balzaal. Men kon door de huidige entree met de koets naar binnen rijden, en dan kon de koets in de rotonde, waar nu high tea wordt geserveerd, draaien om het pand weer te verlaten.

Na het overlijden van de baron in 1863 kwam het in het bezit van zijn zoon Arnold, maar vier jaar later werd het pand verkocht. Het paleis kwam in handen van hotelier François Paulez die het aan zijn dochter Alegonda[2] schonk. Samen met haar man Friedrich Wirtz maakte ze er een hotel van.

Hotel

Het paleis onderging een vier jaar durende verbouwing en werd op 1 mei 1881 geopend door prins Frederik, de oom van koning Willem III. Het kreeg de huidige naam geïnspireerd op het destijds beroemde Hotel des Indes in Batavia in de hoop reizigers uit Nederlands-Indië aan te trekken. In de gevel werd het familiewapen vervangen voor het wapen van Batavia.

Het hotel had in de beginjaren 120 kamers, er was slechts één badkamer per verdieping, maar in die tijd was dat al een luxe. Des Indes gold toen al als een hotel met verfijnde elegance. De beginjaren brachten veel overdadige feesten en exclusieve banketten. Het hotel had ook moeilijke tijden, maar toen er in 1899, op initiatief van tsaar Nicolaas II, in Den Haag de eerste vredesconferentie werd gehouden, zorgde de komst van vele regeringsleiders en diplomaten voor een aanzienlijke opleving.

Des Indes heeft altijd geprobeerd vooruitstrevend te zijn. Zo had in 1900 al iedere kamer een directe telefoonverbinding met de receptie, en overal waren wastafels met koud én warm stromend water. In 1902 werd er een

hydraulische lift gebouwd die werkte op de druk van de duinwaterleiding. In 1925 had het hotel een primeur in de vorm van een gigolo. In die tijd was het slechts een danser die de ongetrouwde dames vermaakte; pas later werd het imago van de gigolo negatief.

In Hotel Des Indes hebben vele beroemdheden geslapen, waaronder buitenlandse staatshoofden, zoals Paul Kruger en Aristide Briand. Op 23 januari 1931 overleed de beroemde balletdanseres Anna Pavlova in het hotel Des Indes. Enkele maanden later, tijdens de feestviering rond de 73e verjaardag van koningin Emma, was kortsluiting in de bedrading van de versiering de oorzaak van brand. Er werd besloten meteen een extra verdieping op het hotel te plaatsen.

Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog vluchtte manager Rey naar Engeland; zijn vrouw kwam daarbij om het leven.

Op 1 mei 1940 werd de Duitse ambassadeur, Julius graaf Von Zech-Burkersroda, samen met zijn staf en hun families naar het hotel gebracht, waar ze tot 15 mei 1940 door 30 Nederlandse soldaten werden bewaakt. Op die dag bracht Henri Winkelman hem op de hoogte van de capitulatie.

Tijdens de oorlog was Hotel Des Indes een geliefde ontmoetingsplek van de Duitse bezetters in Den Haag. Op de bovenste verdieping van het hotel hield het management van het hotel Joodse onderduikers verborgen in de duiventil op het dak. Zij hebben allemaal de oorlog overleefd.

Vanaf 2003 maakte Des Indes deel uit van de hotelketen Starwood Hotels and Resorts Worldwide. In 2005 en 2006 is het hotel geheel gerenoveerd. Het nieuwe interieur is ontworpen door de Franse binnenhuisarchitect Jacques Garcia. Verder is er een extra verdieping toegevoegd en is de witte gevel geel geschilderd.

Kort voor de zomer van 2006 is het hotel weer opengegaan. In 2015 werd het hotel verkocht aan de Canadese Westmont Hospitality Group, die ook eigenaar is van het Bel Air Hotel in Den Haag.

Een greep uit beroemde gasten:

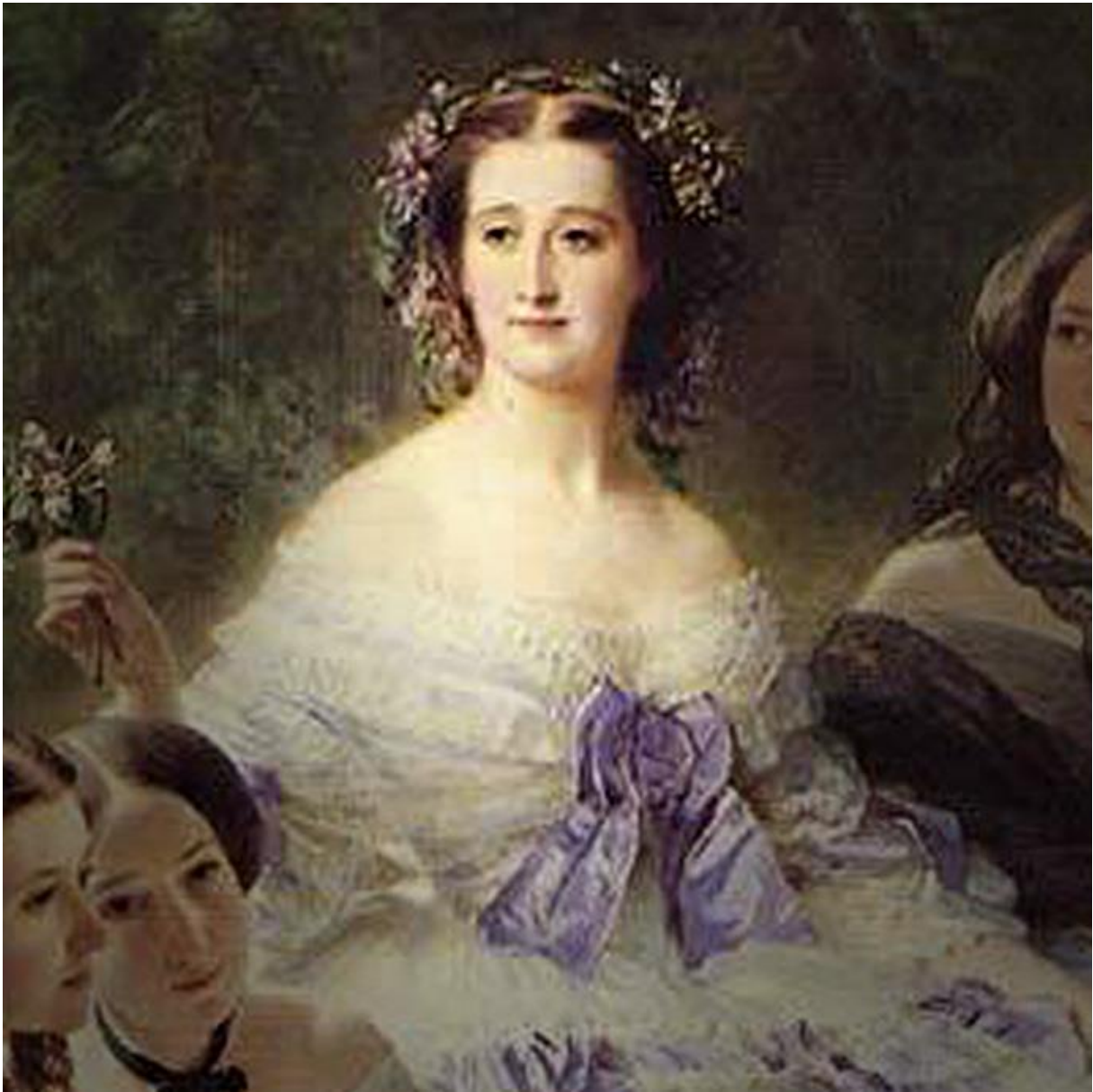
- **Keizerin Eugenie**, echtgenote van Napoleon III van Frankrijk, in juli 1881, kort na de opening van het hotel. Zij verbleef in 1887 nogmaals in het hotel.
- **Paul Kruger**, president van Zuid-Afrikaansche Republiek, bezoekt Den Haag in 1884 en in 1900 op uitnodiging van koningin Wilhelmina
- **Michaël Romanov**, grootvorst van Rusland, zoon van tsaar Alexander III, in 1885, in gezelschap van Natalia Brasova, zijn vrouw
- **Cecil Rhodes**, ondernemer en politicus, stichter van de Britse kolonie Rhodesië, in 1899
- **Kroonprins Michi Hirohito**, de latere keizer van Japan, in 1921
- **Henry Ford**, industrieel, in 1929 en 1930
- **Anna Pavlova**, balletdanseres, overleed in 1931 in het hotel
- **Maurice Chevalier**, zanger en acteur, in 1932
- **Igor Stravinsky**, componist
- **Mata Hari**, spionne
- **Dwight Eisenhower**, 34ste president van de Verenigde Staten
- **Winston Churchill**, minister-president van het Verenigd Koninkrijk
- **Keizer Haile Selassie** in 1954
- **Arthur Rubinstein**, pianist
- **Yehudi Menuhin**, violist en dirigent
- **Tony Blair**, minister-president van het Verenigd Koninkrijk
- **François Mitterrand**, president van Frankrijk
- **Danny Kaye**, acteur, zanger en komiek
- **Charles Lindbergh**, luchtvaartpionier
- **Michael Jackson**, popartiest
- **Prince**, popartiest

Plumbe & Bradshaw

KOCH STREET,
PRETORIA.

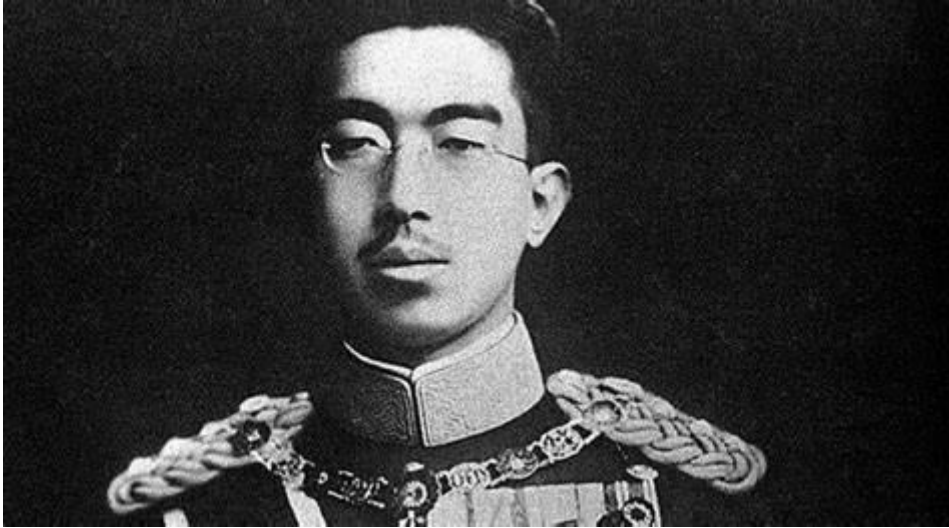
King

Anna Pawlowa

Verlag HERM. LEISER
Berlin W.15.

6059

Eisenhower, 1951

Paleis Kneuterdijk

Het voormalig stadspaleis Paleis Kneuterdijk in Den Haag werd gebouwd in 1717 in Lodewijk XIV-stijl. De architect was Daniël Marot. Het paleis is gelegen in de bocht van de Kneuterdijk (verlengde van het Lange Voorhout).

Paleis Kneuterdijk maakt deel uit van het gebouwencomplex van de Raad van State. Ook vinden er muziekkuitvoeringen plaats in de Gotische zaal. Het gebouw is een rijksmonument. Het paleis is rijksbezit en in portefeuille van de Rijksgebouwendienst.

Paleis Kneuterdijk verving een oud familiehuus van de familie Van Wassenaer Obdam. Zij bezaten verscheidene huizen in Den Haag, waaronder ook een huis tegenover het Oude Hof aan het Noordeinde.

Het nieuwe huis werd in barokstijl ontworpen door Daniël Marot (1661-1752). De opdrachtgever was Johan Hendrik rijksgraaf van Wassenaer Obdam (1683-1745). Na zijn dood kwam het pand in handen van zijn broer Unico Wilhelm van Wassenaer Obdam (1692-1766). Diens achterkleindochter Marie Cornélie van Wassenaer Obdam verkocht het paleisje in 1816 aan Koning Willem I.

Willem I schonk het aan zijn zoon Willem, de latere koning Willem II, die eerder dat jaar in het huwelijk was getreden met Anna Paulowna. Tot aan zijn inhuldiging, op 28 november 1840, woonden zij op de Kneuterdijk.

Voordat kroonprins Willem in zijn paleis trok, werd het in 1816-1817 grondig verbouwd onder leiding van architect Jan de Greef. In het gebouw werden naar de smaak van die tijd verschillende neoclassicistische elementen aangebracht, zoals zuilen en friezen.

Tevens werd het paleis tussen 1816-1820 uitgebreid met een neoclassicistische balzaal, met daarin rijen zuilen van massief wit marmer en arabesken tegen het plafond. Aan de achterzijde van het paleis werden beide vleugels verhoogd met een etage.

Na de Belgische Revolutie en het Verdrag van Londen werd België onafhankelijk. De Nederlandse koning moest zijn paleis in Brussel ontruimen en nam zijn na veel geharrewar teruggegeven inboedel naar Nederland mee.

Hierbij was een grote schilderijencollectie met werk van onder anderen Michelangelo, Titiaan, Rubens en Rembrandt inbegrepen. Tussen 1840 en 1848 liet Willem II het paleisje uitbreiden met enige zalen om zijn kunstwerken te herbergen.

Het werd gebouwd in neogotische stijl door architect G. Brouwers. De koning liet zich in zijn opdracht inspireren door Christ Church te Oxford, waar hij tijdens de Engelse ballingschap van de Oranjes had gestudeerd.

Van deze uitbreidingen is alleen de "grote zaal" over. Deze wordt nu de Gotische zaal genoemd. In 1842 werd de Gotische zaal ingewijd door het huwelijk van hun dochter prinses Sophie, de jongste dochter van de koning en Anna Paulowna.

Na het overlijden van Willem II heeft Anna Paulowna geen gebruik meer gemaakt van het paleis. Zij ging op Buitenzorg (hier staat nu het Vredespaleis) en Soestdijk wonen.

Met het meerderjarig worden van de zoon van Willem III, kroonprins Willem, kreeg hij het paleis in gebruik. Na zijn dood in 1879 werden paleis en inboedel verkocht. De broer van prins Willem, kroonprins Alexander, kocht het gebouw weer terug, maar heeft er geen gebruik van gemaakt. Hij bleef in het **Johan de Witthuis**, Kneuterdijk 6 wonen. Hierna werd het paleis weinig meer gebruikt.

Nadat het paleis een tijd had leeggestaan, werd het in 1914 aan het hoofdbestuur van het Rode Kruis ter beschikking gesteld. Van 1921 tot 1927 deed het gebouw dienst als ambtswoning van de minister van Buitenlandse Zaken.

Daarna kreeg prinses Juliana het paleis van haar moeder ter beschikking. Wel is er sprake van geweest dat zij hier zou gaan wonen, maar dat is nooit feitelijk gebeurd. Ze bleef er weleens overnachten. Zij gebruikte later het paleis als kantoor van het Nationaal Crisis Comité, dat plannen maakte om de noden van de economische crisis van de jaren 30 te verlichten.

In 1937 werd het paleis verkocht aan een levensverzekeringsmaatschappij, maar na de Duitse inval in 1940 vorderde de bezetter het gebouw en werd het in gebruik genomen door de "Presse- und Propagandadienst beim Amte des Reichskommissars" en het nieuwe Departement van Volksvoorlichting en Kunsten.

Na de Tweede Wereldoorlog vonden tussen 1945 en 1948 in dit paleis bijna 4.000 strafprocessen plaats tegen voornamelijk Nederlanders, die verdacht werden van oorlogsmisdrijven gepleegd tijdens de Duitse bezetting van Nederland. Enkelen van hen, onder wie Anton Mussert, Max Blokzijl en Kees Kaptein, hebben in de balzaal van het paleis de doodstraf tegen zich horen uitspreken.

Het gebouw werd in 1948 Ministerie van Financiën. Het ministerie verhuisde in 1975 naar nieuwbouw aan de Bezuidenhoutseweg in Den Haag. In 1983 werd het gehele gebouwencomplex na een vijf jaar durende renovatie (architect: Cornelis Wegener Sleeswijk) in gebruik genomen door de Raad van State. Van juni 2008 tot juni 2011 is het paleis opnieuw gerenoveerd volgens plannen ontworpen door de architecten Evelyne Merckx en Patrice Girod. Vanaf juni 2011 heeft de Raad van State het gebouw weer in gebruik en op 5 oktober is het gebouw door koningin Beatrix officieel heropend.

Gotische Zaal naast de Franse tuin.

Onder het ronde raam werd in 1841 het orgel geplaatst. De steunberen werden oorspronkelijk bekroond door pinakels, die later tijdens renovatiewerkzaamheden zijn verwijderd.

De Gotische Zaal werd ingewijd op 8 oktober 1842, toen daar de huwelijksinzegening plaatsvond van prinses Sophie van Oranje-Nassau en erfgroothertog Karel Alexander van Saksen-Weimar-Eisenach.

Eerder die dag had burgemeester Lodewijk Copes van Cattenburch het burgerlijk huwelijk voltrokken in de Witte Zaal van paleis Kneuterdijk.

De Gotische Zaal is het enige dat is overgebleven van de uitbreidingen die koning Willem II tussen 1840 en 1848 liet bouwen om zijn tuin heen achter paleis Kneuterdijk. De rest van de uitbreiding werd in 1882 afgebroken wegens lekkages en instortingsgevaar, alleen de "grote zaal" is over. Die wordt nu de Gotische Zaal genoemd.

De zaal is in 1983, bij de vestiging van de Raad in het complex, opnieuw met paleis Kneuterdijk verbonden. De Gotische zaal is te bezichtigen tijdens de Open Monumentendagen.

In 1841 bestelde de koning een pijporgel bij de Utrechtse orgelbouwer Jonathan Bätz. Na elf maanden werd het geplaatst op een balustrade boven de entree van de zaal, onder een rond raam, vandaar dat de orgelkas in vorm aangepast moest worden, waarbij de pijpen in een U-vormige ronding werden opgesteld.

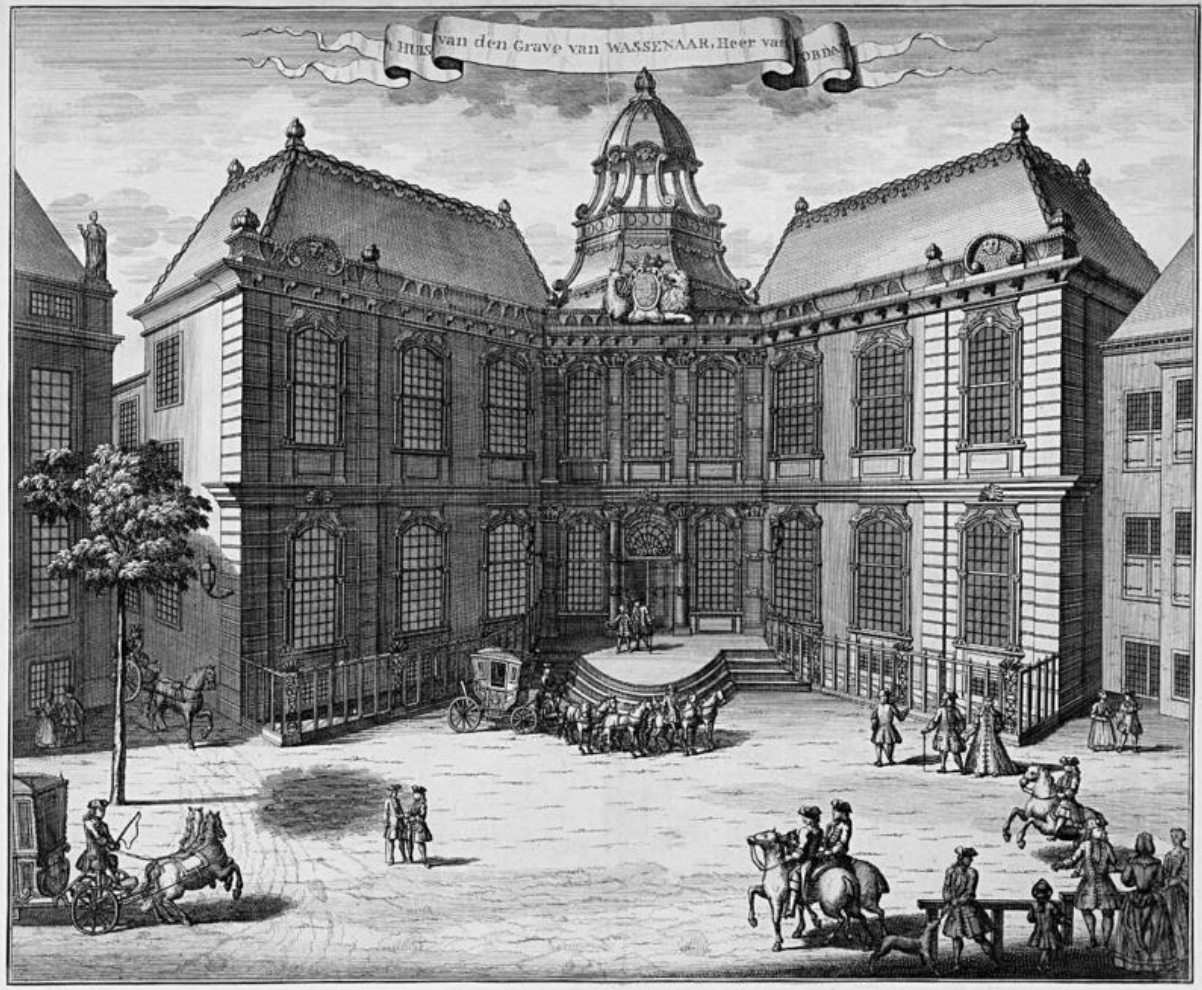
Niet lang na de dood van Willem II in 1849 werd het orgel verkocht aan de Koninklijke Muziekschool (het latere Koninklijk Conservatorium) in Den Haag en verhuisde het naar de tekenacademie aan de Prinsegracht waar het conservatorium onderdak had. In 1862 liep het tijdens een bal brand- en waterschade op. Later verhuisde het conservatorium naar de Korte Beestenmarkt, waar het orgel in 1883 in de nieuwe concertzaal werd geplaatst. Het kreeg een vrij pedaal en het nevenwerk werd in een zwelkast geplaatst.

In 1949 werd het orgel overgebracht naar de Willemskerk aan de Nassaulaan, waar het gebruikt werd als koororgel. Nadat de Willemskerk in 1962 gesloten was, stond het van 1965 tot 1984 in de naoorlogse Sionskerk in Haarlem, waar de Gotische pinakels verwijderd werden. Daarna werd het door een stichting aangekocht voor het Muziekcentrum Vredenburg te Utrecht, maar de beoogde plaatsing in de achthoekige grote zaal is nooit doorgegaan.

Daardoor ontstond de mogelijkheid het orgel terug te halen naar het paleis Kneuterdijk. Het werd doorverkocht en kwam in 1990 terug in de Gotische zaal. Het werd niet teruggeplaatst op de oude balustrade, maar aan de overkant. Hier werd een balkon gemaakt in dezelfde stijl als de balustrade. Op de huidige locatie is de ronding van de pijpen gebleven. Regelmatig worden in de zaal lunchconcerten gegeven. Gert Oost werd de vaste bespeler van het orgel. Jos van der Kooy volgde hem in 2007 op.

Achter het voormalige paleis ligt een tuin die gedurende het hele jaar open is voor het publiek. Dit is een klein restant van de koninklijke tuin. Deze liep

oorspronkelijk door tot aan de Mauritskade. Na het overlijden van koning Willem II is dit stuk verkocht om een deel van zijn schulden af te lossen.

De berechting van Anton Mussert in de voormalige balzaal van Paleis Kneuterdijk.

Interieur van de Gotische Zaal in 1846

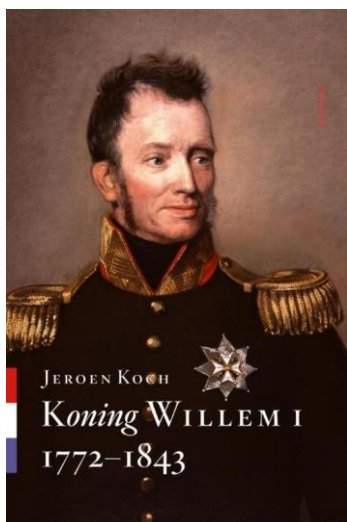

Hofleveranciers

Koning Willem I was in 1814 de eerste die het predicaat hofleverancier verstrekte. Hofleveranciers waren oorspronkelijk bedrijven die aan het hof leverden. Later verviel die eis. Ook verdienstelijke bedrijven die geen band met het Hof hadden, konden nu hofleverancier worden. Wel moesten zij tenminste 100 jaar bestaan. Het zal niet verbazen dat Den Haag relatief veel Hofleveranciers had en nog steeds heeft.

Koning Willem I

Koning Willem I heeft als eerste Oranje-koning van Nederland, in 1806 was Lodewijk Napoleon de eerste Koning van Holland, vooral veel betekend voor de ontwikkeling van industrie en nijverheid en de verbetering van de infrastructuur door de aanleg van nieuwe wegen en kanalen.

Na de nederlaag van Keizer Napoleon werd Prins Willem verzocht om vanuit Engeland naar Nederland terug te komen. Hij landde in Scheveningen en presenteerde zich als soeverein vorst Willem I. Op ditzelfde Scheveningse strand was hij bijna twintig jaar eerder met zijn vader stadhouder Willem V gedwongen naar Engeland vertrokken. Met zijn terugkeer begon de Oranje monarchie in Nederland.

Koning Willem I was in 1814 de eerste die het predicaat hofleverancier verstrekke. Hofleveranciers waren oorspronkelijk bedrijven die aan het hof leverden. Later verviel die eis. Ook verdienstelijke bedrijven die geen band met het Hof hadden, konden nu hofleverancier worden. Wel moesten zij tenminste 100 jaar bestaan. Het zal niet verbazen dat Den Haag relatief veel Hofleveranciers had en nog steeds heeft.

Een aantal Hofleveranciers in Den Haag:

Eduard Pelger B.V. - Hoogstraat 16

B.V. Boekhandel v/h W.J. van Hoogstraten - Noordeinde 98

P.W. Akkerman B.V. vulpenspecialist - Passage 15

Steltman Juweliers - Plaats 26

Slagerij Dungelmann B.V - Hoogstraat 34 en Nieuwe Passage

Drogisterij G. J. R. van der Gaag en Zoon - Dagelijkse Groenmarkt 27

Bloemisten Alpina B.V. - Kneuterdijk 9

Boekhandel Van Stockum - Spui 40